

Djurunderstött socialt arbete

- effekter och vetenskaplig förankring

Cecilia Eurenus & Lina Renberg

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Vt - 14

Handledare: Lars B Ohlsson
Examinator: Elizabeth Martinell Barfoed

Abstract

Authors: Cecilia Eurenus & Lina Renberg

Title: Animal assisted social work - effects and scientific foundation

Supervisor: Lars B Ohlsson

Examiner: Elizabeth Martinell Barfoed

More and more often we hear about animals as a part of social work. The idea of animals having positive effects on peoples' physical and psychological health seem to be generally accepted among both active practitioners in the human service professions and the general public. We established two main purposes. First we examined which effects of animal assisted social work the active practitioners identifies in their clients. We also ascertained if and how they explained the identified effects in a scientific manner. To fulfill our purpose we did some semistructured interviews with practitioners who are using the help of dogs and horses in their work with clients. We also analyzed the content of an amount of Swedish websites belonging to active practitioners and organizations in the field of animal assisted social work. Our results and analysis led us on to present some scientific declaration concerning the effects, but mainly discuss the lack of evidence and scientificity in the methods used, and the difficulties that could bring. Further discussions are presented concerning organizational management versus professional management, acting space and tacit knowledge. We also discussed the importance of evaluation and an element of standardized methods to legitimize animal assisted social work amongst field constituents. Conclusions drawn was that the field needs more large-scaled research done, both to legitimate and promote its methods.

Key words: Animal assisted social work, evidence-based methods, effects, scientific foundations, animals, tacit knowledge, organizational management, professional management, scientificity, acting space.

Nyckelord: Djurunderstött socialt arbete, evidensbaserade metoder, effekter, vetenskaplig förankring, djur, tyst kunskap, organisationsprofessionalism, yrkesprofessionalism, vetenskaplighet, handlingsutrymme.

Förord

Vi vill först och främst passa på att tacka vår handledare Lars B Ohlsson för all hjälp och värdefulla råd under uppsatsarbetet. Vi vill även tacka våra närstående för glada tillrop och kloka tankar om textbearbetningen. Sist men inte minst vill vi även rikta ett stort tack till våra intervjurespondenter som tagit sig tid för att svara på våra frågor!

/ Cecilia Eurenus & Lina Renberg

Innehåll

1. Inledning och problemformulering	s.1
1.1 Bakgrund	s.1
1.2 Syfte och frågeställningar	s.2
1.3 Begreppsdefinition	s.3
2. Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter	s.4
2.1 Oxytocin - Hormonet som ger lugn och ro	s.4
2.2 KASAM - Känsla av sammanhang	s.5
2.3 Ökad kommunikation och överledning med hjälp av djur	s.6
2.4 Bindning och anknytning	s.6
2.5 Djurunderstött socialt arbete som vetenskap och akademiskt ämne	s.8
2.6 Handlingsutrymme och tyst kunskap i relation till förväntningar på evidens	s.9
3. Metod och material	s.10
3.1 Val av metod	s.10
3.2 Urval och avgränsningar	s.12
3.3 Tillförlitlighet	s.12
3.4 Förförståelse	s.13
3.5 Arbetsfördelning	s.14
3.6 Etiska överväganden	s.14
3.7 Presentation av intervjupersonerna	s.15
3.8 Presentation av de analyserade hemsidorna	s.16
3.9 Tillvägagångssätt vid analys	s.17
4. Resultat & Analys	s.17
4.1 Oxytocin - lugn och ro	s.17
4.2 Effektivare behandling, motivationshöjare och KASAM	s.22
4.3 Tillit, anknytning/bindning, överledning och kommunikation	s.26
4.4 Positiva forskningsresultat, vedertagna sanningar och tyst kunskap	s.31
5. Sammanfattning och avslutande diskussion	s.37
6. Referenser	s.42

1. Inledning och problemformulering

1.1 Bakgrund

Allt oftare hör man om djur som en del i socialt arbete, bland annat tidningsartiklar och TV-inslag vittnar om ett växande intresse. Det kan handla om allt från katter och hundar på äldreboenden, till ridning för funktionsnedsatta eller användandet av hästar och hundar i terapi för brukare med psykisk ohälsa. Det pratas mycket i media om djur som någonting positivt för oss människor men frågan är om det finns forskning som stöder detta påstående? Finns det någon evidens för att det faktiskt har hälsofrämjande effekter att umgås med djur och finns det belägg för att det gör nytta att använda djur inom socialt arbete? Känner de verksamma inom området till vad forskningen säger om djurens egentliga effekter eller handlar det till största del om allmänt vedertagna sanningar som bygger på personliga erfarenheter och åsikter?

Intresseföreningen för Ridterapi (2014) skriver på sin hemsida om ridterapiens historia i Sverige. De berättar att den fick ett uppsving och erkännande på 1950-talet, då metoden användes för att hjälpa polioskadade. Sedan dess har verksamheter med denna inriktning blivit fler och större runt om i landet och hjälper idag klienter med fysiska, psykiska, sociala eller kognitiva funktionsnedsättningar. Även Vårdguiden (2013) skriver om behandling med hjälp av hästar och talar om detta i positiva ordalag. De beskriver att umgänge med hästar kan leda till ökad muskelavspänning, minskad ångest och oro, större självkänedom, högre självkänsla och att mätningar har påvisat sänkning av puls, blodtryck och nivåer av stresshormon.

Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012) berättar i en artikel att djurunderstödd terapi hade sin början i England i slutet av 1800-talet, men att det inte var förrän 1962 i Amerika som den första riktiga terapihunden blev officiellt erkänd och började användas i klinisk verksamhet. Skandinaviska vård- och terapihundföreningen - SVTH skriver om terapihundar som är verksamma inom socialt arbete. De har utbildat hundar inom bland annat socialpsykiatri, barnomsorgen, ungdoms- och äldreården. Hundarna har, enligt SVTH, en förmåga att acceptera människor utan att värdera och de fungerar ofta som ett socialt smörjmedel. Hundarna har enligt dem många positiva effekter på brukarna, t.ex. är de ett bra stöd och ger brukarna större motivation till förändring vilket i sin tur ger bättre resultat av behandlingen (SVTH, 2009).

Att djur har en positiv effekt på människor tycks vara allmänt vedertaget, både bland verksamma inom människobehandlande professioner och hos allmänheten. Finns det verkligen tillräckligt med forskning för att kunna hävda att det är en vetenskaplig sanning? Vi upplever att användandet av djur i socialt arbete sällan motiveras vetenskapligt av de yrkesverksamma inom området. Jönson (2010) benämner detta som vikten av att se frånvaro. Han menar att det kan vara minst lika viktigt att analysera frånvaron av problembeskrivningar som att analysera de närvarande. När vi sökt efter forskning inom området har vi upptäckt att det mesta vi funnit är skrivet inom vårdvetenskap och att det inom den svenska forskningen endast finns ett begränsat underlag att ta del av. Dessutom avser den mesta forskningen effekter av umgänge med djur i hemmiljö och sällan effekterna av behandling eller terapi med djur som hjälpmedel. Med det i åtanke har vi funderat över hur arbetet med djur som en del av socialt arbete motiveras och om det har någon vetenskaplig grund. Utifrån vilken forskning arbetar man med djur som en del i vård och behandling? Vi blev intresserade av att undersöka detta då vi menar att det är av stor vikt för det sociala arbetets legitimitet i samhället att all behandling har vetenskaplig förankring.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka vilka effekter de verksamma aktörerna inom djurunderstött socialt arbete anser att djuren har på brukarna. Syftet är även att undersöka om, och i sådana fall hur, det av de verksamma aktörerna vetenskapligt motiveras att använda djur som en del av socialt arbete.

- Vilka effekter anser de verksamma aktörerna att djur som en del av socialt arbete har?
- Motiverar de verksamma aktörerna användandet av djur som en del av socialt arbete vetenskapligt, och i så fall på vilket sätt?
- Vilka teorier och teoretiska begrepp används av de verksamma aktörerna inom djurunderstött socialt arbete och hur används de?

1.3 Begreppsdefinition

I uppsatsen förekommer begrepp som är specifika inom vårt undersökta område. Dessa begrepp används ofta som förkortningar och därför väljer vi att redovisa dem i korta drag här för att underlätta läsförståelsen framåt i uppsatsen.

Djurunderstött socialt arbete är en term vi själva diskuterat fram och valt att använda oss av i syfte att benämna en ospecificerad verksamhet som på ett eller annat vis använder sig av djur inom socialt arbete.

HUT - Hästunderstödd terapi är ett samlingsbegrepp för terapi där hästar och ridning är en del i behandlingen. Målet är dock inte att man ska lära sig rida eller hantera hästar. HUT används främst till socialt- och pedagogiskt arbete, rehabilitering, neurologi och psykiatri och anses verksamt mot t.ex. depression stress och ångest. För att bli certifierad inom HUT krävs att man i grunden har utbildning inom hälso- och sjukvård, dokumenterad kunskap om hästar samt utbildning i att använda hästen terapeutiskt (Vårdguiden, 2013). EAT - Equine Assisted Therapy är det internationella begreppet för hästunderstödd terapi.

DUT - Djurunderstödd terapi är en målstyrd terapiform där djuret är en integrerad del av behandlingen. Djurunderstödd terapi bedrivs av en professionell utövare med specialistkompetens inom ramen för sitt yrke. DUT är utformat för att främja människors fysiska, sociala, emotionella och kognitiva funktioner (Pet Partners, 2014). AAT - Animal Assisted Therapy är det internationella begreppet för djurunderstödd terapi.

DAA - Djurassisterad aktivitet går ut på att djuren används som motivation, ger terapeutiska fördelar och förbättrar livskvaliteten för brukaren. DAA saknar specifika behandlingsmål och mötena mellan brukare och djur utvecklas på ett mer spontant sätt än vid terapi (Pet Partners, 2014). AAA - Animal Assisted Activity är det internationella begreppet för djurassisterad aktivitet.

HAA- Hästassisterad aktivitet är i stora drag samma sak som djurassisterad aktivitet men då med hästar. EAA - Equine Assisted Activity är det internationella begreppet för hästassisterad aktivitet.

2. Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt presenterar vi den forskning och de teoretiska utgångspunkter vi använt oss av i vår analys. Oxytocin, KASAM, överledning, kommunikation och anknytning är begrepp vi identifierade i våra respondenters utsagor och i materialet från hemsidorna vi analyserat, medan professionsteori är något som används då vi analyserar djurunderstött socialt arbetes vetenskapliga förankring och dess möjlighet att bli ett mer erkänt arbetssätt inom socialt arbete.

2.1 Oxytocin - hormonet som ger lugn och ro

Ett begrepp som vid upprepade tillfällen kom upp under våra intervjuer samt i de hemsidors texter vi analyserat är lugn, ro och oxytocin. I boken *Lugn och beröring - Oxytocinets läkande verkan i kroppen* skriver Kerstin Uvnäs Moberg (professor, läkare och forskare som forskat om oxytocinutsöndring hos människor som umgås med djur) (2000) om oxytocin som är ett hormon och en signalsubstans i hjärnan. Boken är baserad på den forskning hon bedrivit. Hon berättar om hur oxytocinfrisättning påverkar människor positivt. Uvnäs Moberg (2000) menar att människor gärna ser saker som motsatser till varandra. Ett sådant exempel är hur kroppen hanterar stress - antingen genom kamp- och flyktreaktion eller genom lugn- och rosystemet. Kamp- och flyktreaktionen innebär att kroppen ställer in sig på att hantera en stressfylld situation. Lugn- och rosystemet är å andra sidan till för att ge kroppen lugn, återhämtning och tid att läka. Uvnäs Moberg (2000) skriver vidare att det är viktigt att ha en balans mellan ansträngning/stress och vila/återhämtning för att man ska må bra. Eftersom människor lever under alltmer stressande förhållanden i dagens samhälle så blir behovet av lugn och återhämtning tydligare. Det finns olika sätt att uppnå lugn men de har alla en sak gemensamt - de aktiverar oxytocinfrisättningen i kroppen. Oxytocin frisätts i blodomloppet men också i centrala nervsystemet. Nerverna påverkar sedan viktiga delar i hjärnan som styr beteenden. Oxytocinet påverkar en mängd olika livsviktiga funktioner. Oxytocinfrisättning ger bland annat sänkt blodtryck, sänkt stressnivå, minskar smärtekänslighet, ångestdämpande, ökar känslan av trygghet och det har även visat sig leda till ökat socialt samspel.

Vidare skriver Uvnäs Moberg (2000) att oxytocin ger bättre förutsättningar för inläring. Oxytocin frisätts genom yttre stimulans så som värme eller beröring. Uvnäs

Moberg (2000) hävdar att den omgivande miljön är en viktig del i oxytocinfrisättningen och att det skulle kunna förklara varför den alternativa vården ibland lyckas bättre än den vanliga traditionella vården. Detta eftersom den alternativa vården i större utsträckning innehåller komponenter som beröring och en strävan efter att hitta vägar till välmående i en stressad omvärld. Uvnäs Moberg (2000) skriver avslutningsvis att människor borde fundera över sin livsstil och välja aktiviteter som frisätter oxytocin. Det kan handla om ett intresse eller en hobby, gå på massage eller liknande för att hålla balansen mellan kamp- och flyktreaktionen och lugn- och rosystemet på en bra nivå (Uvnäs Moberg, 2000).

2.2 KASAM - Känsla av sammanhang

KASAM (känsla av sammanhang) är den svenska översättningen av det engelska begreppet SOC (sense of coherence). Begreppet avser förklara hur vi människor håller oss friska genom prövningar, och bygger främst på tre begrepp. Det första, *begriplighet*, är en kognitiv komponent vilken förklarar vikten av att omvärlden och ens inre värld är möjlig att förnuftsmässigt förstå och att den är förutsägbar. Det andra, *hanterbarhet*, avser vår förmåga att hantera händelser med hjälp av erfarenheter och kapaciteter vi byggt upp längs livets gång. Det handlar inte alltid enbart om ens egna kapaciteter och förmågor, utan det kan också handla om vilket skyddsnät man har kring sig i form av familj och nätverk. Det tredje begreppet, *meningsfullhet*, syftar helt enkelt på hur pass meningsfullt vi upplever livet och hur pass motiverade vi är att agera för att bibehålla ett gott liv. KASAM är kort sagt ett begrepp som används för att beskriva i vilken grad en individ har förmågan att hantera motgångar och liknar på så vis till viss del begreppet *coping*. Aron Antonovsky som myntade begreppet KASAM under 1900-talets mitt menade att det är ett begrepp som kan användas för att mäta hur pass rustad en viss person är för att möta motgångar. Man kan ha svag, måttlig eller stark KASAM och begreppet kan beskrivas som "psykets immunförsvar". Begreppet är högst applicerbart på psykisk hälsa och låg KASAM korrelerar väldigt starkt med ångest och depression (Karlsson, 2007). Komponenterna begriplighet och meningsfullhet som anges som delar av KASAM är något som vi identifierat upprepade gånger vid analysen av vårt material, varför vi kommer belysa vårt material delvis med hjälp av den här teorin.

2.3 Ökad kommunikation och överledning med hjälp av djur

Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012) skriver i sin artikel att hästar och hundar är de djur som är vanligast inom AAT. Att just hästar och hundar är väl lämpade för uppgiften bygger Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012) på att de är lätta att träna samt att de gärna interagerar med människor. Djuren sägs förutom psykologiska fördelar, enligt artikelförfattarna, kunna sänka stressnivån och öka självkänslan för människor i alla åldrar. De beskriver AAT som ett målinriktat sätt att jobba och att det riktar sig till människor med psykiska, sociala, emotionella och/eller kognitiva problem. AAT motiverar enligt författarna till utbildning, rekreation och har terapeutiska fördelar som kan hjälpa till att öka livskvalitén. Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012) använder sin meta-analys för att redogöra för effekterna av AAT när det gäller kommunikation och sociala färdigheter. De kom fram till att för de personer som undersöktes i studien ledde AAT till förbättrad kommunikationsförmåga och ökade sociala färdigheter. Några variabler som spelade in på effekterna var att resultaten skiljde sig lite åt beroende på vilket djur som användes, djurens utbildningsnivå och metoden för terapin. De menar också att det krävs mer forskning inom området innan det går att klagöra den exakta effekten AAT har för brukarna. Dock lyfter Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012) upp att det från meta-analysen går att utläsa att AAT fungerar väl som komplement till behandling av problem inom områden rörande kommunikation och sociala färdigheter. De menar avslutningsvis att det av deras analys går att dra slutsatsen att AAT har effekt på de specifika variablerna kommunikation och sociala färdigheter, vilka är viktiga delar för att en människa ska fungera optimalt i samhället. Kommunikation via ett djur, alltså en sorts överledning, är ett begrepp våra intervjurespondenter nämner vid flertalet tillfällen, och något som lyfts fram som en stor tillgång i arbetsmetoden.

2.4 Bindning och anknytning

Den utvecklingspsykologiska teorin om bindning eller anknytning som John Bowlby jobbat fram under 1900-talets mitt är något vi vill koppla samman med påståendena kring djur och anknytning som återkommande nämns under våra intervjuer. Vi kommer växelvis använda oss av begreppen bindning och anknytning i uppsatsen, beroende på vilket begrepp våra källor och respondenter använt. Teorin menar bland annat att säker bindning mellan föräldrar och barn under ett barns uppväxt inte enbart handlar om fysiska behov såsom hunger som måste tillfredsställas, utan att den säkra

bindningen lika mycket handlar om tillfredsställelsen av sociala behov. Att bindningen är social till sin karaktär förklarar enligt Bowlbys teori varför barn uppvisar starka reaktioner på separation från den som vårdar barnet som litet. Om ingen återförening följer efter en separation menar Bowlby att bindningen blir skadad. Bowlby anser att en säker bindning bland annat möjliggörs av att barn får mycket kroppskontakt och kärlek från sin vårdnadsgivare. En säker bindning underlättar för barnen att i framtiden klara sig bra i skolan, klara sig väl socialt, få högre självkänsla och större förmåga till empati (Karlsson, 2007).

Pat Sable (2012) skriver i sin artikel *The Pet Connection: An attachment Perspective* om hur djur bidrar till positiva effekter när det kommer till anknytning, psykiskt och fysiskt välmående. Hon diskuterar hur djuren kan vara till fördel inom socialt arbete. Sable (2012) menar att det är viktigt att både studenter och professionella yrkesverksamma inom socialt arbete blir utbildade i hur relationen mellan djur och människa kan göra skillnad för många av klienterna. Sable (2012) skriver att studier visat att umgänge med djur ger sänkt blodtryck och ökar motivationen till social kontakt. Djuren sägs även kunna lindra känslan av ensamhet, ångest och depression. Dessa positiva hälsoeffekter är grunden till varför djurunderstött socialt arbete fungerar. Sable (2012) beskriver vidare hur djur kan vara till hjälp i anknytningsfasen. Djuren fungerar bra i det syftet eftersom de, likt människan, är kontaktsökande varelser. Författaren hänvisar till Bowlbys anknytningsteori och menar att anknytning är nödvändigt för att skapa trygghet, minskad stress och skapar balans i livet. Ett djur kan fungera som en säker hamn som erbjuder den trygghet som annars saknas. Med andra ord menas att djuren får oss människor att må bättre. Sable (2012) skriver att vi människor genom att umgås med och ha kroppskontakt med djur kan trigga frisättning av oxytocin, vilket beskrivs som ett hormon som lindrar stress. Förståelsen av hur oxytocin verkar i kroppen kan förklara varför djurunderstött arbete fungerar som det gör. Vidare beskrivs att anknytningsprocessen har en betydande roll för alla mänskliga känslomässiga och sociala funktioner. Djuren ger positiva effekter bara genom att vara, de ger närhet och lugn. Författaren menar också att enligt Bowlbys teori påverkar människors anknytning hur väl de hanterar motgångar i livet. Anknytningsteorin i sig ger en djupare förståelse för varför det är relevant att använda djur i terapeutiskt arbete. Djuren bidrar enligt artikeln till att göra människor lyckligare, och i förlängningen friskare (Sable, 2012).

2.5 Djurunderstött socialt arbete som vetenskap och akademiskt ämne

Enligt författarna Tedeschi, Fitchett, och Molidor (2005) till artikeln *The Incorporation of Animal-Assisted Interventions in Social Work Education* kan uppkomsten och populariteten hos djurassisterat socialt arbete förklaras med att de dokumenterade effekterna inte bara är goda, utan även sträcker sig över alla samhällsklasser, alla åldrar, kön, livssituationer, sexualitet, socioekonomisk status mm. Författarna förklarar de goda effekterna med att djurens lojalitet och genuina förmåga att inte döma hjälper många att öppna upp i terapi och behandling, och att detta blir extra tydligt hos personer som annars kan ha svårt att låta andra människor komma dem inpå livet. De menar vidare att djur har en socialt fostrande effekt, ökar ansvars-kännande och förmågan till empati samt hjälper människor att öppna sina sinnen mot omvärlden. Den terapi och behandling som är avsedd för en specifik person och dennes problematik kan enligt artikelförfattarna med bara blotta närvaron av ett djur fördjupas och bli mer effektiv. Författarna menar att det ligger en stor utmaning i att inkludera den här typen av metoder i utbildningen av socionomer och socialarbetare för att utbildningarna ska gå hand i hand med hur fältet ser ut, samt att det finns ett behov av utbildningar på mer avancerad nivå i ämnet. En annan utmaning författarna lyfter fram med att utveckla den här typen av utbildningar är den månghövdade planen som behöver utarbetas gällande allt från verktyg för att testa lämpliga djur, hur man hittar lämpliga alternativ för fältstudieplaceringar, policys som skulle innefatta alla inblandade professioner till metoder för att implementera i den akademiska utbildningen, samt i förlängningen även utvärderingsmetoder (Tedeschi, Fitchett, och Molidor, 2005). Då vi under våra intervjuer samt under analyserandet av verksamheternas hemsidor identifierat en ambition att etablera djurassisterat socialt arbete som en mer vetenskaplig och akademisk gren i Sverige, fann vi det intressant att delvis analysera vårt material utifrån denna artikel rörande införandet av metoderna som ett akademiskt ämne.

I sin rapport *Hästens och hundens roll i rehabilitering och förebyggande hälsoarbete* skriver Silfverberg (2009) om den förvånansvärt låga mängden forskningsresultat. Detta menar hon är förvånande eftersom det ändå är relativt utbrett med användandet av djur inom olika verksamheter. Dessutom hänvisas det enligt Silfverberg i olika översikter ofta till stor mängd vetenskapliga artiklar och forskning. Hon menar dock

att den forskningen det till största del talas om avser husdjurs positiva hälsoeffekter på sina ägare, och sällan de goda effekterna djur har på institutioner.

2.6 Handlingsutrymme och tyst kunskap i relation till förväntningar på evidens

De verksamheter som idag använder sig av djur i sitt sociala arbete får på grund av bristen på forskning och utvärdering till största delen basera sitt arbete på egna eller andras erfarenheter och tysta kunskap. En företeelse som följer med professionellt socialt arbete är diskretion eller, i vardagligt tal, handlingsutrymme. Det finns tre aspekter av diskretion, den första är att det fungerar som en beslutsmekanism när generella regler inte fungerar på en viss situation. Den andra aspekten är att diskretion är en nödvändighet för att socialt arbete och behandling till fullo ska bli individanpassad. Den tredje är avslutningsvis då generell kunskap måste appliceras i en viss specifik situation. Detta, ihop med bland annat tyst kunskap, är något Liljegren och Pardings (2010) i sin artikel beskriver som en del av något de kallar yrkesprofessionalitet. Tyst kunskap avser kunskap som är inhämtad från den verksamhets egna erfarenheter. Den tysta kunskapen är svår att lära ut och till fullo förklara för en utomstående. De menar vidare att offentlig verksamhet såsom socialt arbete idag tenderar att fungera mer som privat sektor länge gjort. Man vill effektivisera verksamheterna vad gäller effekter och kostnader genom att utvärdera mera och med hjälp av dokumentation, byråkrati och siffror ta reda på vad som är mest effektivt. Den här typen av styrningsideologi kallas organisationsprofessionalism, och aktiviteter inom denna ideologi kännetecknas av standardiserade metoder, utbredd dokumentation och regelbunden utvärdering, alltså snarast en motsats till erfarenhetsbaserad, tyst kunskap. Ytterligare en utveckling inom dagens sociala arbete är de ökade kraven på evidens och dokumenterad kunskap inom behandlingsmetoderna. Evidensbaserad är ett exempel på en byråkratisk styrningsmodell och en av idéerna är att kvalitetssäkra behandling för olika brukare, oberoende av bostadsort eller vem man tilldelas som behandlare. Viss kritik från aktiva inom socialt arbete kan skönjas angående den här trenden i och med att handlingsutrymmet hämmas och individuella lösningar blir svårare att genomföra. Trots detta tolkar artikelförfattarna inte detta som ett motstånd mot dokumentation och uppföljning som idé, utan snarare som ett motstånd mot utvecklingen mot ett hårt kontrollerat professionellt arbete och en rädsla att yrkesgruppen ska tappa status på

fältet. Tyst kunskap är en annan parameter som enligt artikelförfattarna kan vara svår att dra nytta av inom en organisation eller verksamhet som arbetar med mestadels standardiserade metoder. Tyst kunskap kan dessutom anses göra en verksamhet sårbar i och med att kunskapen till stor del är personbunden (Liljegren & Parding, 2010). Vi har identifierat de yrkesverksamma inom djurunderstött socialt arbete som en grupp som i dagsläget inte riktigt ligger i linje med andra fält gällande evidens och dokumenterad vetenskap. Därför anser vi det intressant att tala om evidens och organisationsprofessionalism kontra erfarenhetsbaserad, tyst kunskap och yrkesprofessionalism i vår analys.

3. Metod

3.1 Val av metod och metodens förtjänster och brister

Vi har samlat in vårt material genom att göra tre kvalitativa semistrukturerade intervjuer med personer som på olika sätt jobbar med djur i vård och behandling inom socialt arbete. Vi har även använt oss av innehållsanalys för att kunna analysera texter från sju hemsidor tillhörande intresseorganisationer och verksamma inom området.

Den kvalitativa metoden har gett oss djupare förståelse för området vi undersökt genom att stor vikt läggs på erfarenheter, uttryck, begrepp och åsikter (Bryman, 2011). Vi valde därför att utnyttja de uttömmande och beskrivande svar som en kvalitativ metod ger oss. Den semistrukturerade intervjun gav oss möjlighet att utveckla svaren genom att ställa följdfrågor och föra dialog. En stor fördel med kvalitativa intervjuer är dess flexibilitet eftersom fokus ligger på vad intervjupersonen säger och att intervjun därför kan ta olika riktningar beroende på vad intervjupersonen anser är viktigt (Bryman, 2011). Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011) skriver att kvalitativa intervjuer ger möjlighet för anpassade frågor och ger en bredare bild av undersökningsmaterialet än det kvantitativa frågeformuläret. Vi har haft våra intervjuer vid personliga möten för att få möjlighet att skapa en relation till de vi intervjuar och på så vis kunna få djupare information och kunskap än vad vi tror oss kunnat få vid exempelvis telefonintervjuer. I intervjuerna har vi utgått från en intervjuguide med teman och frågor att behandla och på så vis funnit material till att kunna analysera och svara på våra frågeställningar. Vi har spelat in våra intervjuer, något som Bryman (2011) poängterar som viktigt eftersom det minskar risken för att missa intressant information. Därefter har vi, precis som Eriksson-Zetterquist &

Ahrne (2011) skriver att man bör, transkriberat intervjuerna direkt efter intervjutillfället då vi fortfarande haft dem färskt i minnet.

Vi har använt oss av innehållsanalys för att analysera materialet från ett antal verksamheters och intresseorganisationers hemsidor. Innehållsanalys innebär enligt Bryman (2011) att tyngden ligger på sökandet av teman och begrepp i materialet som analyseras. Vi har kodat både intervjuer och texter från hemsidorna för att hitta viktiga och återkommande begrepp. Dessa begrepp har vi sedan haft som grund för analysen av vårt insamlade material. Innehållsanalysen av hemsidorna har fungerat som ett komplement till de data som framkommit vid intervjuerna. Detta var intressant för oss då det visar vilka aspekter och delar som lyfts fram i skriven text hos olika verksamheter. När vi analyserat materialet från hemsidorna har vi haft de potentiella faror som Bryman (2011) redogör för i åtanke. Han menar att man kan få problem redan i eftersökandet av hemsidor, då alla hemsidor som är relevanta för ens studie inte nödvändigtvis kommer upp på alla sökmotorer. Dessutom är hemsidor föränderliga, de försvinner, dyker upp och ändras. Vi har därför samlat in och skrivit ut allt hemsidematerial, för att säkerställa att ingen tidsspecifik påverkan inom branschen, tekniska problem eller andra oförutsedda händelser gör att någon aktör ändrar information på sina hemsidor under perioden för vår insamling. Ytterligare en aspekt Berg (2011) menar att man bör ha i åtanke då man använder sig av material hämtat från internet, att det på internet skrivna ordet bär olika masker som försvårar analys och tolkning av självpresentation och aktörskap. När en aktör eller verksamhet uttrycker sig i skrivna ord på internet följer inte dennes fysiska närvaro med, vilket ger denne stora möjligheter att kontrollera vilka intryck presentationen framkallar. Den författande aktören ges möjlighet att verkligen tänka efter hur denne vill uttrycka sig, att på förhand granska, manipulera och ompröva sin utsago innan publicering. Vem som egentligen författat det skrivna ordet på en hemsida är dessutom något som är svårt att bevisa. Kommunikationsformen blir ganska säregen då det för oss som analyserar texten blir svårt att närma sig "den andres utkikspunkt". Vi har vid analys av hemsidorna varit medvetna om att vi tagit del av den bild aktörerna helst ger om sig själva, något som både varit en svårighet vad gäller tolkning och analys men även något som hjälpt till att uppfylla vårt syfte. Detta då vi varit intresserade av att analysera vilka vetenskapliga begrepp de använt sig av och ta reda på om aktörerna

vidare redogör för dessa begrepp eller om de enbart syftar till att promovera sina verksamheter.

3.2 Urval och avgränsningar

Inom kvantitativa metoder finns regler för hur urvalet ska göras för att det ska vara representativt för populationen. Inom kvalitativa metoder finns inte samma regler, vilket innebär att man måste tänka på ett annat sätt när man väljer ut vilka som ska intervjuas (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Vår undersökning bygger på en specifik målgrupp och vårt urval har därför styrts av vilka aktörer som uppfyller de kriterier vi letat efter för att kunna få svar på våra frågeställningar. Vi har använt oss av ett målinriktat urval, dvs. att vi intervjuat personer som är relevanta för vårt syfte och våra frågeställningar (Bryman, 2011). Vi har främst sökt efter vår målgrupp via internet genom att hitta hemsidor där de beskriver sin verksamhet. Vår målgrupp är aktörer inom socialt arbete som använder sig av djur som en del av vård och behandling. Som avgränsning för hemsidorna vi valt har vi utgått ifrån aktörer som är verksamma i Sverige. Avslutningsvis avgränsade vi valen av hemsidor genom att se vilka som hade lite mer uttömmande information kring sitt användande av djur i sin verksamhet, för att vi skulle få något att analysera. När det gällde intervjurespondenterna satte vi avgränsningen till att de ska finnas i Skåne, eftersom vi velat hålla våra intervjuer vid personliga möten. Vi menar att detta gett oss bättre resultat i form av mer uttömmande svar, eftersom man bildar en helt annan relation och tillit när man ser vem det är man pratar med. Då vi haft en tilltänkt respondent som inte svarat och en som nekat till att ställa upp på intervju så har vi bara kunnat göra tre intervjuer, och istället valt fler hemsidor att analysera för att på så vis få ett tillräckligt material att arbeta med. Även vad gällde hemsidor hade vi vissa problem att hitta tillräckligt med analyserbart material, då alla relevanta verksamheters hemsidor inte redogjorde tydligt för det djurunderstödda arbetet. De hemsidor vi beslutade oss för att välja bort presenterade en mer allmän hållning gällande sitt användande av djur i verksamheten.

3.3 Tillförlitlighet

För att kvalitetssäkra undersökningen är det viktigt att tänka på begrepp som validitet och reliabilitet. Det handlar om att kontrollera att man undersökt det man faktiskt avsett undersöka utifrån problemformulering, syfte och frågeställningar. Vi har lagt

ner arbete på utformningen av vår intervjuguide för att det ska gå i linje med syftet och för att försäkra oss om att våra intervjufrågor belyser det vi vill ha svar på. Intervjuerna har spelats in för att ge oss möjlighet att lyssna på materialet flera gånger.

Några begrepp som Bryman (2011) tar upp är tillförlitlighet, äkthet, pålitlighet och möjlighet att styrka. Vi har arbetat med uppsatsen tillsammans och på så vis har vi skapat en validitet i vår forskning eftersom vi hela tiden dubbelkollat tolkningar och analyser med varandra och försökt att undvika subjektivitet och personliga uppfattningar, vilket Bryman (2011) poängterar är viktigt. Vi har även använt oss av så kallad respondentvalidering vilket Bryman (2011) beskriver som ett sätt för forskaren att kontrollera så materialet som förmedlas är korrekt. Detta är en slags återkoppling med personerna som varit med i undersökningen. Vi har gjort detta genom att erbjuda intervjupersonerna att läsa materialet från de transkriberade intervjuerna för att få deras godkännande att vi uppfattat allt de sagt på rätt sätt. Dock har ingen av intervjupersonerna varit intresserad att läsa det transkriberade materialet.

Bryman (2011) skriver också om metodtriangulering vilket innebär att man använder mer än en metod för att öka trovärdigheten på undersökningen. Vi har använt både kvalitativa semistrukturerade intervjuer och innehållsanalys av hemsidor för att samla vårt material och öka trovärdigheten på undersökningen. Vi har använt flera informationskällor såsom intervjuer, material från hemsidor, tidigare forskning samt teoretiska begrepp för att uppfylla vårt syfte. Bryman (2011) skriver även om transparens i processen, vilket handlar om att uttrycka hur man gått till väga när forskningen utförts. Detta är något vi haft i åtanke när vi redogjort för hur vi gått tillväga i vårt uppsatsarbete.

3.4 Förförståelse

Vi har viss erfarenhet av fältet sedan tidigare, men vi anser inte det vara något som påverkat oss i vårt arbete och vi menar att vi trots detta kunnat upprätthålla vår kritiska ansats. Bryman (2011) skriver om en vanlig kritik mot kvalitativ forskning - att forskningen ofta byggs på forskarnas tankar om vad som är viktigt. Det var viktigt för oss att inte låta våra egna tankar och förförståelse påverka vårt arbete. Vi var medvetna om detta och tillsammans kunde vi påminna varandra om att försöka

undvika att lägga in egna åsikter och att inte dra slutsatser präglade av vår förförståelse. Vi har snarare använt våra erfarenheter som inspirationskälla för vår uppsatsidé. Redan innan arbetet kom igång läste vi en del forskningsrapporter och tog del av tidningsartiklar i ämnet. En av oss deltog även i en inspirationsträff angående ridning för funktionsnedsatta i Skåne i ett försök att identifiera intressanta intervjupersoner, få kännedom om verksamma aktörer och bilda oss en uppfattning om vilken forskning aktörerna refererade till i sina diskussioner. Två av våra tre slutliga intervjurespondenter identifierades vid den sammankomsten.

3.5 Arbetsfördelning

Att vara två författare till uppsatsen har för oss inneburit att vi i det stora hela hjälpts åt med allt arbete. Vi har inte haft någon på förhand bestämd ansvarsfördelning, men det har med anledning av praktiska omständigheter fallit sig naturligt att en av oss haft större ansvar för sökandet av relevant litteratur medan den andra ansvarat mer för intervjuer och transkribering. I slutändan har vi bearbetat, skrivit, läst igenom och gjort ändringar tillsammans. Att vi varit två författare som samarbetat har varit bra på så vis att vi hela tiden haft någon att återkoppla, resonera och vädrat tankarna med under arbetets gång.

3.6 Etiska överväganden

Den självklara grundprincipen för all forskning är *individsskyddskravet*, som värnar om att individer inte ska behöva utstå överdriven insyn, förödmjukelse eller kränkning då dem är en del av studier och forskning. I kontrast till denna grundprincip står *forskningskravet*, som menar att samhällets medlemmar har ett berättigat krav på att forskning bedrivs och uppmanar till utökad kunskap och förbättring av vår förståelse och våra metoder inom ett område. Dessa två krav kan komma att gå stick i stäv, och måste därför alltid viktas mot varandra (Vetenskapsrådet, 2002). Inför våra kvalitativa intervjuer ställde vi oss därför frågan; *Hur mycket och vad behöver vi fråga, för att få ta del av den information som är relevant för vår uppsats?* De frågor som inte skulle ge oss någon information av vikt försökte vi undvika att ställa till våra respondenter.

Under *individsskyddskravet* finns fyra konkretiserande huvudkrav. Den första är *informationskravet*, som syftar till att respondenter ska bli informerade om forskningens syfte och forskarens uppgift (Vetenskapsrådet, 2002). Vi var noga med

att informera våra respondenter om vår uppsats syfte och försökte ge svar på de följdfrågor som kunde komma på det. Det andra är *samtyckeskravet*, som helt enkelt syftar till att respondenterna ska ge sitt godkännande till deltagande. I vissa fall behövs även godkännande från vårdnadshavare, något som dock aldrig var aktuellt i vårt fall. Deltagarna ska även informeras om att de närhelst de vill kan välja att avsluta sitt deltagande, och att det inte på något vis medför negativa konsekvenser (Vetenskapsrådet, 2002). Vi informerade respondenterna om detta samt erbjöd dem att ta del av transkriberingar från sina intervjuer. *Konfidentialitetskravet* liknar till stor del sekretess och bygger på att uppgifter om respondenter samt materialet som samlats in ska hållas hemliga och förvaras på ett säkert ställe. Respondenterna ska heller inte kunna identifieras i den färdiga texten. Till sist har vi *nyttjandekravet*, som menar på att det insamlade materialet inte får användas till annat än vad som var syftet, alltså den studie eller den forskning respondenten fått information om (Vetenskapsrådet, 2002).

3.7 Presentation av intervjupersonerna

Eftersom alla intervjupersoner är aidentifierade i uppsatsen så är de namn vi hädanefter använder oss av fingerade och könsneutrala.

Love är utbildad specialistsjuksköterska inom barn och ungdom. Hen är även certifierad ridterapeut och arbetar med hästar och hundar i sin verksamhet. Hen använder sig av hästunderstödd terapi (HUT) i behandlingsarbetet som bedrivs gentemot brukare med psykisk ohälsa. Brukarna kommer främst via hälso- och sjukvården samt barn- och ungdomspsykiatri.

Robin är inte utbildad inom socialt arbete utan arbetar som ridlärare för ryttare med funktionsnedsättning, och arbetar i en förening som bedriver häst- och ungdomsverksamhet. Föreningen anlitas flitigt av kommunens och landstingets verksamheter inom exempelvis handikappomsorg och psykiatri. Hen ansvarar främst för säkerheten, hästarna, anläggningens hjälpmedel och även de ungdomar som är knutna till föreningen och fungerar som faddrar för de deltagande brukarna. Trots att Robin varken är utbildad inom socialt arbete eller vård och omsorg har hen stor, och i vårt tycke intressant, erfarenhet då hen varje vecka möter många olika brukare från olika verksamheter med olika funktionsnedsättningar i sitt arbete.

Kim arbetar i och är föreståndare för en daglig verksamhet inom LSS som använder hundar i arbetet med brukarna. Hen har sedan tidigare erfarenhet av att jobba med både hästar och funktionsnedsatta under många år.

3.8 Presentation av de analyserade hemsidorna

Här följer en kort presentation av de hemsidor vars innehåll vi analyserat. Syftet med presentationen är att göra resultat- och analysdelen greppbar då vi refererar till citat från hemsidor och intervjuer om vartannat.

Djurens ö driver ett projekt i samarbete svensk kriminalvård som innebär att de har så kallade besöksprogram, där djuren följer med in till internerna på anstalten. Där de har även fasta djurprojekt där djuren är inneboende på anstalten.

Huflamadens Rehab är specialiserade på stressrelaterad psykisk ohälsa. De jobbar med rehabilitering och förebyggande insatser. Till sin hjälp i arbetet har de hästar, hundar, natur- och trädgårdsterapi.

Intresseföreningen för ridterapi arbetar för kunskapsutveckling och spridning av kunskap inom området hästunderstödd terapi. Deras enligt dem själva viktigaste uppgift är föreningens certifiering av ridterapeuter.

Lunds Civila Ryttarförening är en ryttarförening som främst bedriver ridskola men som även bedriver verksamhet som speciellt fokuserar på människor med funktionshinder av olika slag. Uppdragsgivare för den verksamheten är bland annat kommunen och psykiatrien.

Mjölby kommun skriver om **Ängårdens äldreboende** som är ett äldreboende som använder hundar som en kompletterande del av vården av de boende.

Storsättra Gård är ett HVB-hem för familjer som bedriver arbetet med fokus på utveckling genom samspel. De använder djuren som medhjälpare i arbetet.

Vårdhundskolan är en intresseorganisation som främst bedriver utbildning av vårdhundsteam.

3.9 Tillvägagångssätt vid analys

När vi började analysera vårt insamlade material hade vi en föräning av vilka teman vi skulle kunna känna igen från de olika respondenterna och de olika analyserade hemsidorna. Många begrepp kom igen gång på gång, både från våra respondenter och hemsidor, och vi har därför valt att analysera materialet med hjälp av teorier och forskning som rör dessa begrepp. Det var inte alltid som respondenterna själva medvetet härledde till en specifik teori eller arbetsmetod, utan vi identifierade dessa genom vissa nyckelord som de använde sig av. Vi har tidigare nämnt att Jönson (2010) talar om vikten av att se frånvaro i sitt material. Vi har byggt en del av vår analys på vad vi uppfattat som frånvaron av teoretiska ingångar från våra respondenters sida. Vi har knutit de olika nyckelorden och teman vi identifierat till några övergripande rubriker, och försökt understödja våra resonemang med hjälp av vetenskapliga artiklar, forskning och teorier.

4. Resultat & Analys

I denna del av uppsatsen presenterar vi resultatet av materialet som vi samlat in. Vi har valt att redogöra för resultatet utifrån de teman som vi identifierat som återkommande i vårt material. Vi låter citat från intervjuer och innehållsanalyser ta relativt stort utrymme i denna del eftersom vi anser att materialet i sig är talande. Analysen av materialet är baserat på tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter, vilka vi har refererat till löpande.

4.1 Oxytocin - lugn och ro

Vårt insamlade material visar på olika motiveringar som talar för att djuren innehar en förmåga att hjälpa människor på många olika plan. Lugn är, i olika former, ett nyckelbegrepp som går igen gång på gång i materialet från både hemsidor och intervjuer. Följande citat från Storsättra Gårds hemsida är ett exempel som visar på några av de positiva effekterna som de anser att djuren har för brukarna:

Med djuren som medhjälpare ges möjlighet till personlig motivation, utbildning och rekreation. Tydliga rutiner ger förutsägbarhet och trygghet. Både barn och vuxna slappnar av, tar emot instruktioner och lär sig samarbeta. Samspelet och relationen med djur utvecklar tillit och empatisk förmåga. (Storsättra Gård, 2014)

Lugn och ro nämns som sagt vid flertalet tillfällen och vi uppfattar det som ett vanligt förekommande sätt att förklara de hälsofrämjande effekter som djuren sägs bidra till. Kerstin Uvnäs Mobergs forskning om oxytocin nämns som stöd för arbetsmetoder som inkluderar djur i arbetet med brukarna. Humlamadens Rehab arbetar mycket med stressrelaterad problematik och det är motsatsen – lugn – som eftersträvas att uppnå med hjälp av deras behandlingsmetoder. På deras hemsida beskrivs oxytocinhormonet som ett naturens läkemedel utan biverkningar som minskar ångest och smärtkänslighet och att det finns i människors inre. Genom sina behandlingsprogram med hästar och hundar säger de att stora doser av det läkande hormonet oxytocin frisätts. Enligt följande citat av Humlamadens Rehab leder hästunderstödd terapi till frisättning av just oxytocin vilket i sin tur ger möjlighet till lugn och läkning:

Nyckeln heter oxytocin - ett läkemedel utan biverkningar. Oxytocinet finns i människors inre medicinskåp. Med hjälp av Humlamadens behandlingsprogram och erfarenhet frisätts stora läkande doser. /.../ Vårt arbete ger hög oxytoconfrisättning - som ger läkning. /.../ Oxytocin - Vårt lugn-och ro hormon som läker! /.../ Vid stressrelaterade sjukdomar är HUT ytterst effektivt. (Humlamadens Rehab, 2014)

Love beskriver i sin intervju, likt Uvnäs Moberg (2000), att stress startar kroppens kamp- och flyktsystem och att det är viktigt att hitta balansen med lugn- och rosystemet för att må bra. Vidare nämner Love att det idag finns mycket stress i samhället, vilket ligger som orsak till många sjukdomar. Även Uvnäs Moberg (2000) menar om människors alltmer stressade förhållanden och poängterar det växande behovet av lugn- och ro. Vi tolkar följande citat som ett försök att visa att behovet av den sortens verksamheter finns - en verksamhet där lugn och ro prioriteras, eftersom människor idag i så stor utsträckning lider av stressrelaterad problematik:

Idag när vi har så mycket stress, för det alltså, olika former av social stress ligger ju bakom väldigt många sjukdomar, psykisk ohälsa. Och all form av stress går ju på rädsla och där går vårt kamp- och flyktsystem igång och det är ju för vår överlevnad. Men för vår överlevnad, balansen måste alltid finnas med lugn- och rosystemet. Och det är ju det vi har missat i samhällsplaneringen och hela kulturen, att vi måste ha återhämtningen. (Love)

Även Vårdhundskolan använder sig indirekt av begreppet oxytocin som stöd för sin användning av hundar inom vården. Detta gör de genom att referera till Uvnäs Moberg via ett citat som går i linje med hennes forskning om oxytocin och lugn som en viktig del för att uppnå effekt i behandling. Följande citat av Uvnäs Moberg, där hon uttrycker att kontakt med djur är bra för människors hälsa, finns att läsa på Vårdhundskolans hemsida:

Vi vet att det är bra för hälsan att ha kontakt med sällskapsdjur. Det har med relationen till djuret, och med beröring, att göra. Kerstin Uvnäs-Moberg professor, läkare, forskar särskilt om oxytocin (Vårdhundskolan, 2014)

Oxytocin frisätts alltså genom yttre stimulans som värme eller beröring och det skulle t.ex kunna handla om att klappa eller kela med ett djur. Uvnäs Moberg (2000) menar att de skyddande faktorer som en nära relation innehar beror på beröring eftersom det ger oxytocinfrisättning. Oxytocinet frisätts i blodomloppet och i centrala nervsystemet. Nerverna påverkar sedan viktiga delar i hjärnan som styr beteenden och påverkar en mängd olika livsviktiga funktioner (Uvnäs Moberg, 2000). Vårdhundskolans motivering till användandet av hundar kan alltså härledas till oxytocinets verkan i kroppen.

När Love får frågan om varför hästar är så bra för oss människor så svarar hen enligt följande citat:

Alltså man kan säga så här, alla djur är bra som vi känner oss trygga med. /.../ Men om du är trygg med djuret, så alltså, det vet ju nästan alla att blodtrycket sjunker om man klappar ett pälsdjur. Det beror på oxytocinfrisättningen, allt detta sker egentligen i, egentligen alltså i det som man kan säga reptilhjärnan inne i amygdala. Det är en process som inte vi människor kan inverka på. Det händer inuti kroppen och det leder till läkning. (Love)

Love beskriver att djuren genom beröring och kroppskontakt frigör oxytocin i kroppen. Detta överensstämmer med vad Uvnäs Moberg (2000) skriver då hon hävdar att oxytocin frisätts genom yttre påverkan som värme eller beröring. Även Robin tar upp ett exempel på hur djuren kan ge lugn och ro för brukarna. Detta citat tolkar vi enligt Uvnäs Mobergs (2000) princip om beröring som oxytocinfrisättare:

Jag hade en liten pojke här förra veckan som, som, ja, inte egentligen har något språk som skriker mest hela tiden men när han kommer in till en stor häst som stoppar ner huvudet i hans rullstol så är han tyst och sitter bara och klappar och klappar på hästen. /.../ Det går ju inte egentligen att sätta någon betygskala på vad det här ger, men den sinnesfriden som det där gav både häst och pojke, det var ju helt obetalbart. (Robin)

Love berättar att de i behandlingsarbetet tillsammans med djuren utför exempelvis avslappningsövningar, mindfulness och kroppresor. I arbetet har de stor nytta av den natur som finns runtomkring då deras behandlingar till stor del äger rum ute i skogen. Detta kopplar vi till Uvnäs Mobergs (2000) resonemang om att den omgivande miljön spelar roll för oxytocinfrisättningen, och att det är en av anledningarna till att den alternativa vården, såsom t.ex. djurunderstödd terapi, ibland fungerar bättre än den traditionella vården. Att de alternativa behandlingsformerna i större utsträckning innehåller beröring och en strävan mot att hitta sätt för att få brukarna att må bra trots en stressad omvärld, är något Uvnäs Moberg (2000) anger som faktorer till behandlingens positiva resultat. Love beskriver i nedanstående citat att det är hästarnas inverkan på brukaren som ger resultat:

/.../ vi kan ha avslappningsövningar på hästryggen. Vi kan ganska ofta gå ut och leda i skogen, alltså inte ens ryttare får rida. I behandlingsarbete är det inte alltså, ridning är ju när du inverkar på hästen, i behandlingsarbetet är det hästens inverkan på dig kan man säga. (Love)

Ett annat exempel på hur miljön kan påverka positivt finns att läsa på Lunds Civila Ryttarförenings hemsida. Där beskrivs att vistelse i stallet hos hästarna kan ha en lugnande effekt. De poängterar, på samma sätt som Love, att det inte handlar om ridning som sådant utan att det är hästarna i sig som gör skillnad för brukaren.

Samvaron med hästar har en lugnande effekt /.../ Otoliga är de som kan vittna om hur dagens alla problem och orosmoln skingrades när de kom till stallet. /.../ Du kan också komma till oss för att vara i stallet. Utan press på att rida men med möjligheten att få göra det om man så önskar. Vissa kan tyvärr inte rida men umgänget med hästen är värdefullt i sig. (Lunds Civila Ryttarförening, 2014)

Vårdhundskolan skriver att människor mår bättre i sällskap av en hund, vilket de menar leder till att det i förlängningen minskar läkemedelsförbrukningen. Detta eftersom djuren, enligt texten på hemsidan, bidrar till minskad oro.

Människor mår märkbart bättre i sällskap av en vårdhund. Den som mår bättre behöver mindre läkemedel. /.../ Kontakten med vårdhundar har hos många patienter minskat behovet av läkemedel mot oro och värk. Många beskriver att de mår bättre och lider mindre av sina besvär. Hundens närvaro ger spontan glädje och stimulerar utveckling. (Vårdhundskolan, 2014)

Uvnäs Moberg (2000) skriver att oxytocinfrisättning leder till bland annat ökad trygghetskänsla och ökat socialt samspel. Hon hävdar även att det ger bättre förutsättningar när det kommer till inläring. Detta går i linje med följande citat från Storsättra Gård där de beskriver hur barnen kan börja lugna ner sig och slappna av i kontakten med hästar. "Spända och rädda barn, slappnar av och börjar skapa en relation till ledare och häst. Aktiva och rörliga barn tränar att sitta stilla, fokusera och ta information." Genom att barnen slappnar av förbättras deras förmåga att ta in och ta till sig information och kunskap. Enligt Uvnäs Moberg (2000) krävs det att kamp och flyktreaktionerna i kroppen inte är aktiverade för att brukare ska få en möjlighet till utveckling.

I texten om Änggårdens äldreboende kan man läsa hur hundarna höjer livskvalitén för de äldre. Djuren bidrar också till en lugn miljö på boendet. De menar även att djuren gör så att läkemedelsförbrukningen minskas tack vare att djuren minskar oro och ångest. De effekter som Uvnäs Moberg (2000) beskriver att oxytocinfrisättning har på människor stämmer väl överens med det som beskrivs av äldreboendet - ångestdämpande, ökad trygghetskänsla och minskad stress samt smärtekänslighet. Här följer ett citat från texten om äldreboendet:

De som bor här blir glada av djuren /.../ Till och med på natten gör hundarna nytta, deras närvaro skapar en lugn miljö när de boende ska somna. Vi vet också att oro och ångest dämpas, därför kan användningen av medicin minskas. Och inte minst, hundarna stimulerar till samtal och goa stunder. (Mjölby kommun, 2014)

Hundarnas påverkan på de äldre kan förklaras med hjälp av de två system som Uvnäs Moberg (2000) beskriver. Hon menar att när kamp- och flyktreaktionen är igång stänger möjligheterna för avslappning eftersom kroppen hela tiden tvingas vara inställd på överlevnad. När lugn- och rosystemet sedan aktiveras släpper stress och ångest och känslan av lugn och glädje infinner sig. Dessa två system fungerar som motsatser till varandra och Uvnäs Moberg (2000) beskriver att det krävs en balans mellan dessa båda för man ska må riktigt bra. Oxytocinets verkan som ångestdämpare fungerar samtidigt som en öppning för den sociala interaktionen.

4.2 Effektivare behandling, motivationshöjare och KASAM

Vi ställde en fråga till respondenterna om huruvida effekterna endast kan uppnås med hjälp av djuren eller om det är så att djuren istället bidrar till att göra arbetet effektivare. Love ger i sitt svar ett exempel på forskning från Tyskland och Österrike där forskarna menar på att behandlingen blir mycket effektivare när de använder sig av hästar och hundar i behandlingsarbetet.

Det finns en forskning /.../ i Rostock och Wien där man behandlar traumatiserade barn, rätt så mycket missbrukarfamiljer och så. De säger att de kan behandla fyra till fem gånger så många familjer för det går så mycket fortare för de har hund och häst med i sin behandling. (Love)

Love menar att det handlar om att djuren ger ökad motivation till behandling och skapar en längtan till den, något som man ofta annars inte har till sin behandling. Det är enligt hen en viktig och ibland avgörande del av behandlingsarbetets framgång, att vilja bli behandlad och att inte bara se det som någonting jobbigt. Love beskriver det så här: "Alltså, bara det att längta till sin behandling. Det har enorm effekt. Att inte känna att ska jag nu dit, vad jobbigt!" Love berättar vidare att det handlar om lusten och glädjen, att komma dit och känna sig orkeslös men att hästarna eller hundarna ändå skapar en vilja att försöka. Love poängterar att det är en av djurens största pluseffekter, att de ger en sådan trygghet, de utvecklar en vänskapsrelation till djuret som ger motivation till att komma framåt i behandlingen. Här kan man identifiera den känslomässiga aspekten av komponenten meningsfullhet inom KASAM, vilken förklarar varför man är beredd att lägga ner stora mått av engagemang, tid och energi

för något man är känslomässigt engagerad i utan att se det som en uppoffring (Karlsson, 2007).

Även i Silfverbergs (2009) arbetsrapport kan man läsa om hur användandet av häst i terapi kan leda till att man vågar testa något man annars inte hade vågat, vilket kan leda till ökad känsla av att vara kapabel och klara utmaningar. Att klara av något man i viss mån är rädd för eller nervös inför ger en känsla av hopp att man kan klara av även andra utmaningar som kan vara förestående senare i livet. Den forskning Silfverberg (2009) hänvisar till i sin rapport pekar på att terapi med hjälp av hästar gett en signifikant skillnad vad gällde psykosocialt beteende speciellt för brukare med schizofreni. Hon hänvisar vidare till en svensk forskningsrapport från ett behandlingshem för flickor som fått arbeta med träning av travhästar som en del av sin behandling, där rapporten pekat på att flickorna upplevt ett visst mått av makt när de fått de stora djuren att lyda dem, en känsla de senare kunde använda sig av i andra livssituationer de ställdes inför som kunde upplevas svåra eller utmanande (Silfverberg, 2009). Vi tolkar detta som att effekterna kan bli långvariga av att våga prova tack vare det känslomässiga engagemanget man har i djuren. Här nedan berättar Love om en kvinna som tyckte mycket om den specifika hästen i exemplet och hade ett starkt känslomässigt band till den, och som därför tyckte det var värt att våga ta steget att släppa sina kryckor för att få leda hästen till hagen.

Det är ju lusten och glädjen. Man kan komma hit och känna att jag har ingen kraft. Jag orkar ingenting. Men ser någon annan leda en liten ponny. Tänk om jag skulle våga? Sen växer de en halvmeter när de tar första. Vi hade en kvinna, det startade egentligen med en trafikolycka, så kommer depressioner och allt annat liksom ovanpå det. Men hon hade kryckorna kvar. Sjukgymnasten, för vi samarbetar med vården, alltså patienterna kommer ju då från psykiatrin eller vårdcentraler eller så för det mesta. Då tyckte ju sjukgymnasten att det var dags att lägga kryckorna. Men hon var ju väldigt, det var ju tryggheten. Men hon kunde lägga kryckorna, det var ju en speciell ponny, hon kunde gå ut med den till hagen. Leda en ponny utan kryckor. Och gå tillbaka till kryckorna. Och det berodde på att hon älskade den hästen och den hästen älskade henne. Alltså det finns massor, massor med såna [sic!] här pluseffekter. (Love)

På ett liknande vis beskriver Robin hur en försiktig och tillbakadragen brukare vuxit som person genom att lära sig rida och överkomma sina rädslor och nervositet.

Vi har en utav ryttarna som rider nu i vår fritidsridning, /.../, hon har väl hållit på i kanske två år nu. Hon var här för några dagar sedan, så kom hon och hade köpt egna ridkläder. Hon, när hon kom första gången så vågade hon knappt gå genom stallgången. Hon var så rädd och hon var, hon var en sådan där människa som bad om ursäkt för sin blotta existens. Och se henne idag, när hon kom stolt i sina ridkläder och hon kan leda in sin häst, hon ville inte ha någon fadder som hjälper till, hon ville göra allting själv. Det är så jävla häftigt att se! (Robin)

En av komponenterna inom KASAM är som tidigare beskrivet meningsfullhet. Teorins skapare, Antonovsky, benämner denna komponent som en motivationskomponent som personer med en stark känsla av meningsfullhet inför något kan dra nytta av. De personerna lägger utan vidare ner stort engagemang och energi på saker som kan betraktas som utmaningar, just för att personen känner ett känslomässigt engagemang och stor motivation (Karlsson, 2007). I behandlingsarbete finns alltid ett visst mått av krav på brukaren om att på allvar försöka förbättra sin situation och lägga ner energi i sin behandling, och vi tolkar respondenternas utsagor om djurens betydande inflytande på brukarnas motivation som något som kan härledas till denna komponent av KASAM. Detta då många brukare känner just ett starkt känslomässigt engagemang gentemot djuren, och med anledning av dem engagerar sig lite extra i sin behandling.

Robin berättar att djuren ger motivation till utveckling både för brukare och behandlare. Hen menar att brukarna känner en glädje, lugn och sinnesfrid när de får vistas i stallet. Robin beskriver att hen själv motiveras till sitt arbete med funktionsnedsatta ryttare genom den direkta betalningen hen erhåller när brukarna kommer ur sina skal och visar framsteg. Robin poängterar att det är djuren som ger effekt och gör skillnaden, inte människorna: “/.../ Ja, försök med det i era terapirum, jag tror inte det funkar. Jag tycker det är häftigt. Och det är inte vi, det är djuren. Det är de som får dem till det.”

Kim som använder hundar i arbetet med brukare som är berättigade till daglig verksamhet genom LSS, berättar att hen följt brukare både i verksamhet med djur och

i deras vanliga dagliga verksamhet och där märkt en stor skillnad på brukarna. Hen beskriver det som att de var helt andra personer när de fick jobba med djur.

./../ Sen såg jag ju redan där alltså vilken skillnad det gjorde att de här brukarna var ute i stallet, sen var jag med dem i sin andra dagliga verksamhet som var inne på en vanlig verksamhet. Så de var ju helt andra personer. (Kim)

Kim poängterar även vikten av fysisk aktivitet för att människor ska må bra och säger att hundarna ofta fungerar som en bra och effektiv morot när det kommer till att motivera brukarna att röra på sig. Hen menar också att hundarna ger motivation till att ta till sig kunskap och lära sig nya arbetsuppgifter.

./../ Det andra är också motivationsbiten med fysisk aktivitet. Det är inte så himla, nu ska du ut och gå 2 timmar om dagen. Aldrig i livet! Det kan man ju bara se till sig själv - hur lätt är det? Men där kommer det ju naturligt. Men också motivationen att ta till sig och ta in kunskap ./../ Man gör det för hunden. (Kim)

Det jag tänker på först och tydligast är ju ansvarstagandet ./../ vi har ju hundarna som en röd tråd genom hela arbetet och där märker man ju också vilket ansvarstagande det blir. Att ha ansvar för en levande varelse och att man gärna tar det ansvaret också. Även i uppgifter som inte ses som så himla roliga egentligen, så gör man det gärna för hundens skull, för hundens bästa. (Kim)

Kim menar att hundarna följer som en röd tråd i verksamheten. Hundarna motiverar till att ta ansvar eftersom brukarna har 1-2 hundar var som de får sköta om. Hen menar att brukarna i och med detta känner sig behövda och att deras arbete gör skillnad. Hundarna är således ett bra hjälpmedel eftersom brukarna som kommer till deras dagliga verksamhet har hundintresset gemensamt, de tycker det är roligt att ta hand om hundarna och att ansvara för deras dagliga motion. Även här går meningsfullhetskomponenten inom KASAM att applicera på respondentens utsago, och även komponenten som avser begriplighet (Karlsson, 2007). Det är meningsfullt för Kims brukare att gå ut och promenera varje dag, eftersom det är begripligt varför det behöver göras. Hunden behöver rastas och motioneras, och då brukaren blivit tilldelad detta ansvar och skapat ett känslomässigt band till ”sin” hund känns det meningsfullt och självklart att genomföra varje dag. Vad gäller

begriplighetskomponenten är också Kims verksamhet till stor del rutinstyrd efter hundarnas behov, vilket vi tänker ytterligare kan öka KASAM för brukarna. Detta med tydliga rutiner kan också antas ha extra god effekt och utökad KASAM för brukare med diagnoser inom autismspektrat, som Kim anger är en av målgrupperna för verksamheten.

Även flera av hemsidorna vittnar om att djuren har effekt på brukarnas motivation i olika avseenden. Vårdhundskolan skriver på sin hemsida: "Vårdhunden ökar välbefinnandet samt motiverar till social gemenskap, fysisk och kognitiv träning." På Storsättra gårds hemsida kan man läsa att djuren fungerar som en personlig motivator för brukarna: "Med djuren som medhjälpare ges möjlighet till personlig motivation, utbildning och rekreation."

De här exemplen visar både på att hemsidorna anger djuren som en motivationskomponent avseende rekreation/aktivitet men även samtal och känslomässigt engagemang. Som det beskrivs i KASAM är komponenten meningsfullhet inte bara avhängig på hur motiverad man är att avsätta tidsmässigt och arbetsmässigt engagemang i något, utan även av känslomässigt engagemang. Viljan och motivationen att rehabiliteringsträna eller genomföra en behandling genom att leka och göra övningar ihop med en hund, rida på en häst, sköta ett djur eller göra övningar på hästryggen, är en effekt som känslan av meningsfullhet kan medföra. Motivationen att öka sitt känslomässiga engagemang, öppna upp för kommunikation och föra samtal är en annan (Karlsson, 2007).

4.3 Tillit, anknytning/bindning, överledning och kommunikation.

Love berättar att en anledning till att hen ville jobba med hästar och hundar i behandlingsarbete är just för att hen sett med sina egna ögon vad som händer med människor när de får komma i kontakt med djur. Följande citat illustrerar varför hen valde att utveckla sin verksamhet mot djurunderstödd terapi: ".../ Sen var det ju när jag såg vad som hände för alla de här barnen med speciella behov. Den vägen kom utvecklingen." Det är, enligt Sable (2012), viktigt att verksamma inom socialt arbete förstår vilken stor skillnad djuren faktiskt gör. Love anser bland annat att djuren underlättar i arbetet när det kommer till att skapa tillit och anknytning. Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012) bekräftar i sin artikel att speciellt hästar och hundar är särskilt

lämpade för uppgiften eftersom de gärna interagerar med människor. Love beskriver att djuren ger värme, vänlighet och vänskap utan att döma, och att de aldrig sviker ett förtroende. Vidare beskriver Love, enligt kommande citat, att djuren i samspel med oss människor ger oss olika saker: “/.../ Djuren dömer oss aldrig. /.../ hästen är ju väldigt stor givare. Ger oss värme, vänlighet och vänskap och styrka och snabbhet och ja.”

Love anser att djur borde användas i större utsträckning när det kommer till personer med någon form av störd anknytning. Hen berättar att barn som blivit illa behandlade, ofta av närstående, kan ha svårt att knyta an till en annan människa och att de då har lättare att knyta an till djuren. Enligt Bowlbys anknytningsteori är barns bindning till dess vårdnadshavare inte är enbart fysisk. Bindningen har även en social sida som innebär att barnet kan påverkas framåt i livet om bindningen är osäker. Säker anknytning underlättar för framtiden när det kommer till det sociala planet (Karlsson, 2007). Vi tolkar Loves ord enligt Bowlbys teori, som att djuren underlättar i anknytningsfasen mellan brukare och behandlare. Även Sable (2012) trycker på att djurunderstött socialt arbete ger en bättre grund för anknytning och att det sedan påverkar resultatet av behandlingen då brukaren fått en chans att stärka sin bindning/anknytning. Genom djuren kan man, enligt Love, få en överledning där tilliten för djuret skapar en trygghet som möjliggör för brukaren att kunna öppna upp sig även för behandlaren. Hen säger att djuren på många sätt bidrar till en bättre kommunikation mellan brukare och behandlare.

Man skulle ju behöva använda det väldigt mycket mer överallt där det finns en störd anknytning. För jag brukar säga så att om de flesta där det finns en störd anknytning, det är ju någon form av övergrepp och det blir väldigt traumatiskt. Annars, men ja, övergrepp av något slag. Psykiskt, fysiskt, sexuellt, socialt, alltså någon form av övergrepp så sker det ju nästan alltid av dem vuxna som man borde kunna, alltså de som står mig närmast som jag behöver kunna lita på. Om de har svikit så mycket, hur kan vi tro att någon annan vuxen kan gå in och säga att jag ska hjälpa dig och behandla dig. Och det ska verkligen nå fram va. Men det är ju där man ser att, där behöver man djuren. För då, alltså det sker någon form av överledning, en häst är utlämnad till min vård om jag äger den. Och om, om barnen, ungdomarna eller vem det nu är, får ta hand om den hästen och vi hjälper dem. Så att de känner att de har

något att ge hästen och att få. Och finns där då en annan vuxen behandlare så sker där en överledning. (Love)

Love pekar på hur viktigt det är med anknytning och menar att det är bristande eller förstörd anknytning som föder problem. Detta tankesätt överensstämmer väl med Bowlbys anknytningsteori då han menar att en skadad bindning ofta leder till problem på den sociala fronten (Karlsson, 2007). Vi kopplar även detta till artikeln av Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012) där de framhåller att sociala färdigheter är viktiga för att en människa ska kunna fungera i samhället. Love menar att problem av det sociala slaget skulle kunna avhjälpas till stor del om djuren började användas i behandling mer än det görs idag – en tanke som stöds av Sable (2012) då hon skriver att djur i allra högsta grad är relevanta för terapeutiskt arbete eftersom de har så positiva effekter på människor när det gäller sociala problem. Hon beskriver i sin artikel hur djuren är bra som hjälpmedel i anknytningsprocessen eftersom de är kontaktsökande av sin natur och ger gensvar på kommunikation. Djuren fungerar även som en trygg punkt, vilket är en nödvändig faktor när det kommer till säker anknytning. Sable (2012) nämner även oxytocinfrisättning som en förklaring till varför djurunderstött arbete fungerar så bra, vilket vi tidigare i analysen resonerat kring som ett betydande begrepp gällande djurs effekter på brukare inom socialt arbete. Enligt citatet nedan resonerar Love kring hur och varför hen tycker att användandet av djur inom socialt arbete borde utökas.

Det är ju det här med anknytningen. Det är ju där vi tappar så väldigt många. Som blir, som far illa. Som blir fängelsekunder, missbrukare, ja, allt va. Så det är hög tid att vi börjar använda djur på ett annat sätt. (Love)

Robin berättar om hur det läggs ner mycket arbete och tankemöda när brukare ska paras ihop med någon av de ungdomar som jobbar i verksamheten som faddrar. Hen anser att det är en viktig del i arbetet. Genom att faddern jobbar med brukaren tillsammans med hästen så skapas en relation dem emellan som ger ett förtroende och att en kompisrelation börjar utvecklas – en anknytning och kommunikation som skapas med djuren som gemensam ingång och gemensam nämnare. Sable (2012) beskriver det som att djuret blir som en säker hamn som skapar trygghet, vilket i sin

tur ger en bra grund för att våga öppna upp för kommunikation med en annan människa.

Jag tycker det är kul att alltså para ihop fadder och elev. För det är där det egentliga arbetet händer, för det är de som jobbar /.../ Men det här med att de utvecklar ett förtroende för varandra. Jag har ju barn som i princip vänder i dörren om deras fadder inte är här. Så att, eh, där är en stor grej. Att se hur de, vad de kan göra utav det här kompisförhållandet som blir och hur de utvecklas i sin självständighet. (Robin)

Kim som använder sig av externt ägda hundar i verksamheten pratar om hur hundarna främjar social interaktion, eftersom brukarna upplever det som enklare att uttrycka sig genom och rörande hunden. Hen säger att brukarna får en naturlig möjlighet att skapa sociala kontakter med exempelvis hundarnas ägare. Många av brukarna som har lite svårt för direktkontakt kan ta de första stegen via hunden. Hen beskriver vidare att vissa brukare som har svårt för att berätta hur de själva mår ibland kan göra det genom att prata som om det handlade om hunden. Att djuren påverkar till bättre kommunikationsförmåga och ökad social kontakt bekräftas av både Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012) och Sable (2012). Bland annat så förklarar Sable (2012) att djuren genom att vara en bidragande faktor till bättre anknytning agerar dörröppnare när det gäller människans sociala funktioner.

Det ena är ju den sociala interaktionen, alltså att har man svårt för kontakt med människor så är det lättare med djur. /.../ De får ju väldigt mycket betalning vid till exempel lämning på morgonen att helt plötsligt så har man en social kontakt, så pratar man om hunden, genom hunden med hundägaren. /.../ Kommunikationsmässigt, att om det finns lite motstånd att ha direktkontakt så pratar man genom hunden och får ta första kontaktstegen via hunden. (Kim)

Men vår uppfattning är väl att det är ett bra verktyg att öppna upp det sociala. Vi har märkt att det blir mer, vad ska man säga, det är lätt att öppna sig genom hunden. /.../ Att man haft svårt att säga hur man själv mår så kan man många gånger säga att min hund är lite osäker i den här situationen så är det nog kanske brukaren. Men det är lättare att prata om hunden var man själv befinner sig. (Kim)

Djuren som stöd för det sociala samspelet och kommunikation är ett ständigt återkommande tema i vårt material. Robin ger ett tydligt exempel på hur brukare med en intellektuell funktionsnedsättning utvecklats och vågat bryta ny mark på det sociala planet tack vare arbetet med hästarna:

Vi hade en elev som kom hit och som, ja, han var ju här tror jag tre gånger och tittade och fjärde så klev han väl upp på hästen. Han var också en sådan som inte ville prata med folk och, efter att han ridit så kramade han varenda människa i hela ridhuset. Och han brukade aldrig, hade aldrig någonsin gjort något sådant tidigare. Så alla i personalen tappade ju hakan. (Robin)

Djuren öppnar alltså dörrarna för kommunikation vilket är en betydande positiv effekt enligt Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012). Följande citat visar ett exempel på hur överledning skett och hur man genom att använda hästen öppnat upp för kommunikation trots att brukarens funktionsnedsättning gjort att hon tidigare alltid haft svårigheter med just kommunikation. Robin berättar: “En annan tjej som svarade på tilltal första gången när hon red. Hon svarade aldrig på tilltal, men nu när man frågade om det gick bra så, mm, ja.”

Chitic, Rusu & Szamoskozis (2012) resonemang kring djuren som en väg mot kommunikation återfinns även i våra analyserade hemsidor. På hemsidan tillhörande Djurens ö kan man läsa om att djur bidrar till positiva effekter såsom exempelvis bättre kommunikation. De beskriver att djuren underlättar vården med grund i förbindelsen som uppstår mellan människa och djur. De skriver också att djuren fungerar som isbrytare och “socialt smörjmedel”.

Man vill ex. få en bättre kommunikation mellan personalen och klienterna. Eftersom djuren både är neutrala och “tysta”, blir de det naturliga samtalsämnet som alla kan delta i på ett avslappnat sätt. De blir “Isbrytare”. Inom forskning används ibland termen “social lubricant” (socialt smörjmedel) och betecknar djurs förmåga att skapa kontakt mellan människor. (Djurens ö, 2014)

Erfarenheter från djur inom kriminalvården är många. Bland annat leder det till: - bättre kommunikation och samarbete mellan de intagna, men även mellan de intagna och personalen /.../ (Djurens ö, 2014)

På Vårdhundskolans hemsida skriver de att hundar i vården ger ökat välbefinnande, livskvalité och glädje. De menar även att hundarna motiverar till social gemenskap och bildar en överledning mellan brukare, anhöriga och behandlare. De tar även upp att personer som är svåra att nå med andra metoder plötsligt vill kommunicera efter att de fått umgås med hundarna. Att detta sker efter kontakt med djur, i det här fallet hundar, tolkar vi liksom Sable (2012) att anknytningsprocessen har en direkt koppling till människors sociala funktioner. Även Chitic, Rusu & Szamoskozi (2012) bekräftar att djuren har god inverkan och förbättrande effekt på områden som kommunikation och sociala färdigheter.

Vårdhunden ökar välbefinnande samt motiverar till social gemenskap, fysisk och kognitiv träning. Hunden blir en brygga mellan vårdtagare, anhöriga och personal. /.../ Vårdhundens uppgift är att träna, motivera och sprida glädje och entusiasm bland personer som har någon form av funktionsnedsättning. Hundens medverkan utformas så att sociala, emotionella, fysiska och kognitiva förmågor utvecklas och stärks. /.../ Genom lek med hunden kan vårdtagaren själv komma på hur hon kan klara en uppgift på ett nytt sätt, trots en funktionsnedsättning. I lek med hunden flyttas fokus från oförmåga till förmåga. Personer som är svåra att nå med traditionella vårdmetoder vill plötsligt delta och kommunicera. Många mår bättre och fungerar bättre med hjälp av vårdhundar. Livslusten återvänder. (Vårdhundskolan, 2014)

4.4 Positiva forskningsresultat, vedertagna sanningar och tyst kunskap

Alla tre respondenter samt de analyserade hemsidorna hänvisar till positiva forskningsresultat på ett eller annat vis. Endast en av de hemsidor vi analyserat hänvisar vidare till forskning kring oxytocinets verkan i kroppen, i övrigt är uttalandena om forskning utan vidare hänvisning. Just ordet ”forskning” används frekvent för att understödja det som vi genom vår analys snarare än något annat tolkar som en allmänt vedertagen sanning, gällande den goda effekten av djur som en del av behandling inom socialt arbete. Denna övertygelse om att djur gör gott för människor kan vi skönja hos alla analyserade hemsidor och utan vidare hänvisning eller understödjan talar man om hur människor blir lugnare, gladare och friskare av att umgås med djur eller befinna sig i miljöer med djur. Uttryck som “allmänt känt” och “vi vet att” eller ensamstående påståenden utan hänvisning eller understödjan, för läsaren att tolka som vedertagna sanningar, återkommer vid samtliga analyserade hemsidor samt hos samtliga intervjuade respondenter. Här kommer ett exempel från

Vårdhundskolans hemsida: "Vi vet att det är bra för hälsan att ha kontakt med sällskapsdjur. Det har med relationen till djuret, och med beröring, att göra." Ett annat exempel återfinns på Djurens ö:s hemsida: "/.../ och eftersom vi vet hur mycket djuren betyder för oss människor förstod vi direkt att de måste ha en stor betydelse för de som är frihetsberövade."

På följande vis har forskning omnämnts i våra intervjuer med respondenterna samt kunnat identifieras på hemsidorna.

/.../ det finns ju outtömliga olika utredningar och uppsatser och forskning på vad hundar gör, ja djur, men specifikt hundar och även för personer med autism att det är särskilt givande. (Kim)

Ja, det finns ganska mycket forskning nu. /.../ Alltså, det finns ju mycket forskning som stödjer. (Love)

I framkant - enligt ny forskning. /.../ Forskningen visar på miljöns inverkan. /.../ (Humlamadens Rehab, 2014)

Enligt Silfverberg (2009) har det inte funnits något större intresse av att studera djurs betydelse inom rehabilitering eller förebyggande hälsoarbete från forskarvärldens håll. Hon menar dock att det uppkommit en mängd C- och D-uppsatser senaste åren som visar på intresset som finns för ämnet, men att den forskning som dessa arbeten får lov att hänvisa till, till största delen avser djurs positiva inverkan på sina ägare i hemmiljö eller egentligen är forskning bedrivet ur en medicinsk synvinkel. Dessutom talar hon om svårigheten med att identifiera just hundars roll i forskningen, då den kan benämnas som en av flera typer av husdjur, till skillnad från hästens roll som ofta uttrycks mer specificerat då den kräver en helt annan miljö för att kunna användas i verksamhet.

Som exempel på stöd för sina arbetsmetoder med djur som en del av vård och behandling nämner respondenten Love forskning om oxytocin av Kerstin Uvnäs Moberg (professor, läkare och forskare om oxytocin).

/.../ Kerstin Uvnäs Moberg och oxytocin. Och den är, ja, den är väl över tio år nu men den är mer aktuell idag eftersom samhället har kommit dit idag på ett annat sätt.
(Love)

Uvnäs Mobergs (2000) forskning förklarar varför närhet och beröring ger oss ökad oxytocinutsöndring och en lugn känsla. Det är genom den effekten Love menar att brukarna på ett bättre sätt kan tillgodogöra sig behandling mot sin psykiska ohälsa. Detta tyder på ett individ- och brukarfokus från hans sida, vilket enligt Liljegren och Parding (2010) är typiskt för verksamheter som ägnar sig åt människovård. Att förklara sina metoder och dess effekter med forskning som tyder på de vinster brukarna kan dra av densamma, kan vara ett steg i ledet att vetenskapligt motivera sin verksamhet. Att motivera sin verksamhet med hjälp av forskning och vetenskap som är logisk och begriplig för professionen på det sätt som Love gör, tyder på att hans verksamhet i och med detta tar ett steg närmre yrkesprofessionalism. Hans verksamhet kännetecknas också av att vara expert på sin metod gentemot uppdragsgivarna, det är han och hans kollegor som har tolkningsföreträde vilket tyder på att de professionella (verksamheten) står högre än organisationen (uppdragsgivarna) gällande styrning, något som är typiskt för yrkesprofessionell verksamhet (Liljegren och Parding, 2010). Den trend som kunnat skönjas på senare tid att socialt arbete i större utsträckning än tidigare rört sig mot organisationsprofessionalism, är alltså något som vi förstår som att djurunderstött socialt arbete står utanför. Detta eftersom inga standardiserade arbetssätt inom området ännu arbetats fram. Snarare verkar den här typen av verksamhet bygga till största del på de verksammas egna erfarenheter, tyst kunskap och kunskap inhämtat från andra kunskapsfält såsom medicin och psykologi. Här följer ett citat som visar på vilket handlingsutrymme en verksamhet av den här typen kan ha, samt hur mycket de verksamma förlitar sig på sin tysta kunskap.

Vi gör en individuell behandlingsplan och arbetar både enskild och i grupp. Upplägget utformar vi tillsammans efter era behov och önskemål ihop med vår erfarenhet. (Humlamadens Rehab, 2014)

Alla tre respondenter understödjer sina påståenden om de goda effekterna med just egna eller andras erfarenheter. Så här uttryckte sig en av dem.

/.../ och sen såg jag ju redan där alltså vilken skillnad det gjorde att de här brukarna var ute i stallet. Sen var jag med dem i sin andra dagliga verksamhet som var inne på en vanlig verksamhet, såg att de var ju helt andra personer. (Kim)

Den här typen av erfarenhetsbaserad kunskap är exempel på vad vi brukar kalla för tyst kunskap. Kim har arbetat med samma typ av brukare under många år i olika miljöer, och tycker sig se en stor skillnad på dem när dem får vistas med djur. Den kunskap man främst tänker på när man tänker på professionellt arbete är ju den akademiskt införskaffade kunskapen. Kim i det här fallet har ingen akademisk utbildning inom området, men har den tysta kunskapen som hen utvecklat genom sitt arbete under flera års tid. Den här typen av kunskap är svår eller omöjlig att på riktigt förklara för andra, och är därför svårförenlig med standardiserade arbetsmetoder och trenden mot större efterfrågan på evidensbaserad. Ett problem med den tysta kunskapen som både rör djurunderstött socialt arbete samt all annan tyst kunskap är att den till viss del är godtycklig. Ett arbetssätt som är svårt att förklara för utomstående kan vara svårt att få erkännande för (Liljegren & Parding 2010), något som vi tror kan försvåra arbetet med att legitimera djurunderstött socialt arbete och få det ansett som en professionell och/eller vetenskaplig gren. Robin illustrerar genom följande två citat svårigheterna med att få erkännande för djurunderstödd verksamhet, men menar även att hen ser en positiv utveckling.

Men sen träffar du ju en och annan som är helt liksom, jag vet jag hade en person som ville rida och som ville få det som sjukgymnastik, få det den vägen, för att vederbörande hade inte råd att göra det som en fritidsaktivitet. Och där var det kalla handen överallt, för sjukgymnasterna var såhär nej ville inte ta i det, nej det är för farligt, det är för stort, det här vill inte jag ta i, och man försöker, men jag kan det här och du kan följa med /.../ Nej hästar är stora och farliga och man kan skada sig. /.../ de inom sjukvården har ju i och med att de har sin legitimation så är det ju en behandling de utför, och den får aldrig skada någon, och man kan ju aldrig tvinga någon att utföra en behandling som man inte känner sig hundra procentig säker i. /.../ Jag kan inte prata skit om dem bara för att de inte fattar det här med hästar. Men det är synd, det är synd. (Robin)

/.../ jag hoppas bara att det blir /.../ för alla. /.../ Så att man faktiskt kunde göra det lite lättare. Men jag menar, det har ju gått långt. (Robin)

Alla tre intervjurespondenter vittnar om vikten av goda forskningsresultat och vetenskaplig motivering när det kommer till att få uppdragsgivare knutna till sig. Detsamma uttryckte de gällande vilka attityder de mötte på från beslutsfattaress håll. En av respondenterna uppger att det de senaste åren märkts en stor, positiv trend kring användandet av djur inom handikappomsorgen, och att det numera finns en stor välvilja gällande ekonomiskt stöd från berörda kommun till den här typen av verksamhet. Såhär svarar hen på frågan om vilka attityder hen möter från omgivningen och beslutsfattaress sida.

Där har ju vinden vänt jättemycket. /.../ Nu om du ska söka bidrag eller prata om att du är en förening, då ska man ju lägga fram, /.../ framför allt att vi har många med funktionsnedsättningar, det är ju ett politiskt argument. Det är ju, det är ju jättebra att det är så... (Robin)

Då vi talar om nackdelar med den här typen av verksamhet tar Love upp samhällets och beslutsfattaress attityder och menar följande:

Nackdelar är ju att samhället är så trögt att det är svårt att få det att snurra runt. Det är ju hela tiden att man söker projektmedel eller går in i något forskningsprojekt och sen tar det slut. Och nu är vi under upphandling och då blev ju det överklagat och då ska man få ekonomin att dröja. /.../ Men samtidigt är det roligt att vara med och införa något nytt. Man tycker bara att man borde vara i mål nu men. (Love)

Kim uttryckte sig såhär angående omgivningens reaktion på vad hen arbetade med på följande vis.

Jag tror aldrig vi har hört någon som sagt något negativt så utan oh vad bra att ni finns och att ni jobbar med djur. Och det verkar som den allmänna uppfattningen är att det är väldigt bra. (Kim)

På Humlamadens Rehabs hemsida kan man läsa följande angående politikers syn på den här typen av verksamhet: "Efter mycket positiva forskningsresultat är nu politikerna eniga /.../ om att satsa vidare på naturunderstödd rehabilitering, NUR." Här nämns även forskningen som en del av argumenten, dock åter utan hänvisning till vilken forskning som avses.

En annan respondent vittnar om hur viktigt det var under uppstarten av deras verksamhet att hänvisa till forskning och evidens för att legitimera sin verksamhet och få uppdragsgivare knutna till sig, och att den senare under verksamhetens gång kommit att spela allt mindre roll för det dagliga arbetet.

Så forskningen och det var ju framförallt relevant i starten och varför vi startade, varför vi valde hundar och hur vi la upp själva arbetet då. /.../ Så idag arbetar vi väl inte så forskningsinriktat. (Kim)

Intresseorganisationerna talar i stor utsträckning om certifiering och utbildning, vi identifierar detta som en vilja och ambition att legitimera verksamheter av de här slagen som en erkänd gren inom professionen. Vid de analyserade intresseorganisationernas hemsidor återkommer deras syn på behovet av certifiering av både utövare och djur och de avser vara aktörer i arbetet mot att vetenskapligt befästa metoderna. De anordnar utbildningar som leder till olika titlar och de uppger sig vilja förankra en gemensam terminologi för fältet, något som vi tolkar som att de tycker sig sakna i dagsläget. Viktigt för intresseorganisationerna är att den som genomgår deras utbildningar sedan innan har erforderlig högskoleutbildning, något vi vill identifiera som en ambition att stärka fältets legitimitet.

IRT rekommenderar att behandlaren har erforderlig högskoleutbildning för den inriktningen du vill ha på behandlingen. Ex sjukgymnast, arbetsterapeut, läkare, psykolog, logoped, specialpedagog eller inom social omvårdnad. (Intresseföreningen för Ridterapi, 2014)

/.../ utbildarna är praktiskt inriktade - samtidigt som de vilar på en god teoretisk grund. (Vårdhundsskolan, 2014)

Vi har i vårt insamlade material från både hemsidor och intervjuer kunnat identifiera en ambition att legitimera sina respektive verksamheter med olika professionstitlar, certifieringar eller att använda sig av vedertagna begrepp och namn på behandlingsformerna. Endast en av våra analyserade hemsidor hänvisar inte till något av det ovan nämnda, men denna verksamhet är å andra sidan inte i huvudsak inriktad på vårt fält utan är en förening som erbjuder sin ridanläggning med hästar och

utbildad personal på entreprenad för handikappomsorg och psykiatri. Övriga hänvisar till begrepp som *EAA*, *EAT*, *AAA*, *AAT*, *HUT*, *DUT* och *certifierade vårdhundsteam*, något som vi tolkar som en ambition och en önskan om att befästa terminologin med begrepp och professionstituleringar för att underlätta marknadsföring gentemot uppdragsgivare, beslutsfattare och övriga inom fältet. Tedeschi, Fitchett och Molidor (2005) menar att införandet av den här typen av socialt arbete på utbildningarna hade stärkt både terminologin och uppmuntrat till vetenskaplig utveckling av grenen. Dom menar att en ökad förståelse bland professionella inom socialt arbete för vad band och relationer mellan djur och människor kan betyda i en behandlingssituation, hade betytt mycket för fältet. Detta då det är ett verktyg och ett arbetssätt som kan användas till nästan alla grupper brukare såsom interner inom kriminalvård, ungdomar, familjer, personer med psykisk ohälsa med flera. Vidare pekar de på fördelarna med att de redan verksamma och studenter inom socialt arbete vidgar sin repertoar av professionella behandlingsmetoder (Tedeschi, Fitchett och Molidor, 2005). Även Sable (2012) diskuterar hur djuren kan vara till fördel inom socialt arbete. Hon menar att det är viktigt att studenter och professionella yrkesverksamma förstår vilken skillnad djuren kan göra för brukarna.

5. Sammanfattning och avslutande diskussion

I den här uppsatsen har vi inriktat oss på att undersöka djurunderstött socialt arbete för att kunna redogöra för dess effekter och vilken koppling de verksamma gör till vetenskap inom området. Detta har vi gjort i två steg; dels genom att hålla intervjuer med tre personer, men vi har även gjort innehållsanalys av texter från sju verksamheters hemsidor. Dessa har haft som gemensam nämnare att de bedriver djurunderstött socialt arbete i olika former. Vi har kunnat identifiera ett antal teman som gång på gång upprepats i både intervjuer och hemsidor. Det handlar om olika begrepp och uttryck som beskrivit arbetet med djuren och de verksammas upplevda effekter av det. Vi har i vårt material uppmärksammat att det ofta saknas en tydlig koppling till vetenskap och forskning. Vi uppfattar att det av de flesta ses som en allmänt vedertagen sanning att umgänge med djur är bra för oss människor. De verksammas områdesspecifika kunskaper tenderar till största del vara inhämtad från egna och andras erfarenheter, snarare än från forskning och akademisk vetenskap. Därför har vi ställt oss frågan hur djurunderstött socialt arbete ska få legitimitet och ett professionellt erkännande, om de verksamma inte kan redogöra för hur eller varför

deras metoder fungerar? Vi hade som syfte att undersöka vilka effekter de verksamma aktörerna inom djurunderstött socialt arbete ser att djuren har på brukarna samt att undersöka om, och i sådana fall hur, de verksamma aktörerna vetenskapligt motiverar att använda djur som en del av socialt arbete.

Vi, och många med oss, upplever att en trend gällande djurunderstött socialt arbete, rehabilitering och hälsoarbete vuxit fram senaste åren. Vad detta beror på har säkert en mängd förklaringar, men vi anar ett ökande behov av lugna miljöer, naturupplevelser och kravlösa relationer som ett direkt resultat av samhällets utveckling de senaste decennierna. Både våra respondenter och övriga källor uppger vid upprepade tillfällen att behovet av djurunderstödda metoder beror på en ökande generell stress i samhället. Vi anser att levnadsvillkoren i dagens samhälle i mångt och mycket bygger på ett individualistiskt och karriärsinriktat tänkande, varför vi inte är förvånade över behoven av att få befinna sig i närheten av och samspela med djur i lugna miljöer. Fler och fler människor flyttar in till de större städerna, och därigenom går för många den naturliga kopplingen till djur och natur förlorad. Många är också ständigt uppkopplade till sociala medier och utsätts för ett konstant flöde av information. Vi förvånas heller inte över att brukare inom området svarar positivt på möjligheten att med hjälp av djuren landa i nuet och därigenom få lov att känna ett lugn. Att djuren fungerar som motivationshöjare och skapar en längtan till behandlingen är något som vi tror är en viktig pusselbit. Ordet behandling kan ofta ha en negativ klang och vi tror att om man kan ändra inställningen till att det istället ses som något positivt och kul så är mycket vunnet. Känslan av sammanhang och meningsfullhet skulle kunna vara avgörande för om behandlingen är effektiv eller inte. I arbetet med vår uppsats har vi fått ta del av en uppsjö intressanta erfarenheter som de verksamma bär på, samt fått möjlighet att höra om alla goda effekter de tycker sig se hos sina brukare, många med koppling till brukares behov av en kravlös och lugn behandlingsmiljö i kontrast till sina vardagsliv.

I vårt material har ett återkommande mönster uppenbarat sig när det gäller de verksamma sätt att beskriva sina arbetsmetoder och effekterna av dem. De är alla överens om att djur i allmänhet och djurunderstött arbete i synnerhet är bra för oss människor. De använder sig t.ex. av begrepp som lugn, motivationshöjare, socialt smörjmedel och liknande för att beskriva de positiva effekter som uppnås tack vare

djuren. När det kommer till att understödja de påstådda effekterna kan trovärdigheten ifrågasättas, eftersom de ofta inte kan redogöra för den forskning som stödjer deras metoder. De använder sig av uttryck som "allmänt känt" och "vi vet att", men de kan sällan hänvisa till källor som bekräftar deras påståenden. Detta är något som vi märkt både i vårt intervjumaterial och vid analys av texter från hemsidor. Att det är svårt att exakt hänvisa till relevant forskning är egentligen ingenting vi anser vara konstigt, då vi själva upplevt det som svårt att hitta forskning som rör specifikt behandlingseffekter av djurunderstött socialt arbete.

Till störst del beskriver våra respondenter användandet av djur i socialt arbete och dess effekter utifrån sina egna erfarenheter eller utifrån vad de hört från andra som arbetar inom fältet. Detta är i sig inget problematiskt, eftersom den tysta kunskapen de besitter är att betrakta som yrkesskicklighet så god som någon annan, och tyder på att de vet vad de gör i sitt arbete. Däremot blir det, på samma vis som avsaknaden av tydliga forskningsresultat, problematiskt när det kommer till legitimering och erkännande av den här typen av verksamhet från övriga professioner inom socialt arbete. Detta främst då det kommer till motivering av sina metoder gentemot uppdragsgivare och beslutsfattare. Tyst kunskap är svår eller omöjlig att sätta fingret på och den kan vara svår att uttrycka i ord, särskilt inför någon som inte är insatt i ämnet. Vi misstänker att den frekventa men vaga hänvisningen respondenterna gör till olika forskning och studier kan vara ett omedvetet sätt att förklara och legitimera sin tysta kunskap, då det annars kan vara svårt att ha täckning för alla positiva effekter man sett genom sitt arbete.

Det faktum att det är svårt att ge en vetenskapligt understödd förklaring till varför det är bra att använda djur i socialt arbete får följder för verksamheterna gällande att övertyga uppdragsgivare om att använda deras tjänster. I två av våra intervjuer har det framgått att det från vissa håll finns ett visst motstånd mot djurunderstött socialt arbete, ibland från uppdragsgivare eller brukares anhöriga. Respondenterna vittnar om att detta oftast grundar sig i rädsla och osäkerhet som till stor del beror på okunskap. De beskriver att motståndet för att använda sig av djurunderstödda metoder främst kommer från personer som inte själva har något intresse i eller kunskap om djur. Trots att de verksamma inom området besitter erfarenheter och kunskaper kvarstår problemet i att övertyga andra. Vi upplever att verksamheterna har svårt att

marknadsföra sig på ett vetenskapligt underbyggt sätt, något som är av stor vikt gentemot uppdragsgivare som själva inte har erfarenhet inom området.

Det kan knappast finnas någon yrkesverksam socionom eller socionomstuderande idag som inte märkt av de ökade kraven på vetenskapligt understödda metoder och evidens inom socialt arbete. I takt med att beslutsfattare och politiker sakta men säkert drar socialt arbete mot att bli ett mer utvärderingsstyrt, standardiserat och organisationsstyrt fält skulle man kunna misstänka att mer professionsstyrda och tyst kunskaps-baserade verksamheter som djurunderstött socialt arbete inte längre skulle ges något utrymme. Vi upplever dock att verkligheten ser annorlunda ut efter att fått ta del av våra respondenters utsagor. Efterfrågan på djurunderstött socialt arbete verkar enligt våra respondenter kvarstå, och snarast ökar i perioder, och utifrån vad vi kunnat utläsa av tidigare forskning verkar även intresset inom det akademiska fältet öka.

Varför vi tror att trenden uppkommit har vi redan resonerat kring, men hur professionen ska kunna svara upp till evidenskraven är också något vi kommit att reflektera över. Vi ser att det finns ett stort behov av utvärderingsmetoder kring djurunderstött socialt arbete, något som vi tycker verkar saknas idag. Att utarbeta tydliga utvärderingsverktyg som mer konkret kan visa på verksamheternas effektivitet och resultat hade kraftigt kunnat underlätta legitimering och erkännande av fältet inom övrigt socialt arbete och uppdragsgivare. Kanske kunde en mängd goda utvärderingsresultat även bidra till ett större intresse hos forskarvärlden att utröna vilka komponenter inom djurunderstött socialt arbete som ger effekter, eller inspirera kliniker att försöka sig på att arbeta fram mer standardiserade arbetsmetoder. Om den utvecklingen skulle bli verklighet är det inte helt säkert att detta är något som uppskattas av de som idag är verksamma inom området. Det vore inte förvånande om de verksamma skulle oroa sig för att tolkningsföreträdet skulle flytta från professionen till en högre instans, då detta med största sannolikhet skulle medföra ett minskat handlingsutrymme för deras del. Fördelarna med en mer standardiserad och vetenskapligt understödd verksamhet med djur skulle istället kunna vara tilldelning av fler och säkrare uppdrag, då uppdragsgivare idag är måna om resultat och effektivitet. Att för en kommun, landsting eller annan instans köpa in platser för behandling,

boende eller rehabiliteringsträning kostar mycket pengar, varför den verksamhet som kan visa på bäst resultat och effektivitet kommer bli vald av uppdragsgivaren.

Att gå rådande efterfrågan till mötes, utan att för den sakens skull tumma på den erfarenhetsbaserade kunskapen, hade kunnat hjälpa djurunderstött socialt arbete att få en större spridning på fältet, större legitimitet och bli något som är möjligt för fler brukare att få om de så skulle önska. Vi som skrivit den här uppsatsen tror starkt på den här typen av verksamhet, då vi dels har viss egen erfarenhet samt att vi har fått höra om så många goda effekter från de med lång erfarenhet. Vi är trots vår övertygelse om djurunderstött socialt arbetes goda effekter måna om fältets utveckling vad gäller forskning och utbildning. Vi är övertygade om att den här typen av verksamhet har potential att på riktigt få fäste och erkännande inom socialt arbete, förutsatt att mer omfattande forskning med goda resultat presenteras och fler verksamheter fick möjlighet att tillskansa sig akademiska kunskaper i ämnet på mer avancerad nivå.

6. Referenser

Berg, Martin (2011) Netnografi i Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB

Chitic, Victor. Rusu, Alina S. och Szamoskozi, Stefan (2012) *The effects of animal assisted therapy on communication and social skills: A meta-analysis* i *Transylvanian Journal of Psychology*; Mar 2012, Vol. 13 Issue 1, p1

Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011) Intervjuer i Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB

Intresseföreningen för Ridterapi (2014) *Om Ridterapi*. <<http://www.irt-ridterapi.se/ridterapi.html>> (2014-03-13)

Jönson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv - En ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber AB.

Karlsson, Lars (2007) *Psykologins grunder*. Lund: Studentlitteratur AB

Pet Partners (2014) *Animal-Assisted Therapy (AAT)*
<<http://www.petpartners.org/page.aspx?pid=320>> (2014-05-15)

Sable, Pat (2012) *The Pet Connection: An attachment Perspective* i *Clinical Social Work Journal*, Vol. 41, nr 1, sid. 93-99.

Silfverberg, Gunilla (2009) *Hästens och hundens roll i rehabilitering och förebyggande hälsoarbete* i Ersta Sköndal Högskola Arbetsrapportserie nr 62

Skandinaviska vård- och terapihundsföreningen (2009) *Vad är en terapihund?*
<<http://www.svth.se/om-foreningen/terapihunden/>> (2014-05-15)

Tedeschi, Philip. Fitchett, Jennifer. E. Molidor, Christian (2005) *The Incorporation of Animal-Assisted Interventions in Social Work Education* i *Journal of Family Social*

Work, Vol. 9(4) 2005. Available online at
<<http://www.haworthpress.com/web/JFSW>>

Uvnäs Moberg, Kerstin (2000) *Lugn och beröring - Oxytocinets läkande verkan i kroppen*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (elektronisk version). Stockholm: Vetenskapsrådet.
<<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (2014-05-13)

Vårdguiden (2013) *Behandling med hjälp av häst och ridning*.
<<http://www.1177.se/Vastra-Gotaland/Fakta-och-rad/Behandlingar/Behandling-med-hjalp-av-hast-och-ridning/>> (2014-03-13)

Analyserade hemsidor

Djurens ö - Kriminalvården
http://www.djurenso.se/page_id=157 2014-05-07

Huamlamadens Rehab
<http://www.huamlamaden.com> 2014-04-14

Intresseföreningen för ridterapi
<http://www.irt-ridterapi.se> 2014-04-14

Lunds Civila Ryttnäring
<http://www6.idrottonline.se/LundsCivilaRF-Ridsport/> 2014-0414

Mjölby kommun - Änggårdens äldreboende
<http://www.mjolby.se/16685.html> 2014-05-07

Storsättra Gård - HVB
<http://www.storsattragard.se> 2014-05-07

Vårdhundskolan
<http://www.vardhundskolan.se> 2014-04-14